

NŐK A HÁBORUBAN

IRTA: DR. NEUMANN ÁRMINNÉ

Bár a háboru, az emberiségnek ez a legborzalmasabb csapása, szabadjára engedte a társadalomban leláncolt szenvedélyeket és ösztönöket, bár a pusztítás balga vágya félelmesebben dühöng mint valaha és a fegyverek fejlett technikája gyilkolóbban öldökl mint valaha az emberi nemet, bár a kulturát, az emberek és a népek jogait lábbal tapodja, — minden vadsága mellett a háboru gyönyörű emberi tulajdonságokat is hozott napfényre és ami nemes az emberi lélekben, azt áldásos lendületbe hozta.

De azonkívül nevelőnek és szigorú tanító-
nak is mutatkozott, mert kemény keze alatt eltűntek a belső diszharmóniák és szakadások, melyek a közjót veszélyeztetik, és a természet szerint egymáshoz tartozók egyesültek — a közös ellenség ellen.

Ő, a Borzalmas, ki sem tekintetet, sem kíméletet nem ismer, kategorikus imperatívuszával épen azt idézte elő, hogy a legyőzhetetlen emberi könyörület sohasem tündöklött fényesebben, mint az ő rémuralma alatt.

A meseszerűség határaiba csap át, ami nálunk a háboru kitörése óta a jótékonyág tere-
nén, a legmesszebbmenő emberszeretet gyakorlásában történt, és méltán nevezhetjük a front mögött való honvédelemnek mindazt a gondoskodást és fáradozást, amely fájdalom és nyomor enyhítésére szolgált, mindazt a ha-

tártalan áldozatkészséget, mely oly sok meg-megroppant egzisztenciának az életfentartást megkönnyítette. És ennek a honvédelemnek legértékesebb harcosai a mi asszonyaink voltak.

Bárhová pillantunk is, látjuk, hogy a háboruokozta borzalmakat és retteneteket a nők munkája, amennyire lehetséges, paralizálta. A nők sajátos akaraterejükkel és szívósságukkal oly imponáló segédhadsereggé tömörültek, melynek tevékenysége minden fajtájú szenvedések leküzdésére is kiterjed.

Az első feladat a sebesültek és a betegek segítése és ápolása volt és el kell ismerni, hogy az a munka, amit önkéntes ápolónőink a főváros és a vidék kórházaiban, valamint a különböző hadszíntereken, az önfeláldozás és a nemes odaadás tekintetében nyújtottak, mindez tisztára hősiesség volt, mely örök időkre glóriával fogja övezni homlokukat.

De nemcsak a sebesültek ápolása a hervadhatatlan érdeme a mi asszonyainknak, a legbonyolultabb háborus társadalmi tevékenységekből is kivették részüket, és mindenütt láthatjuk munkakedvüket, mindenütt láthatjuk az aranyos asszonyi szívet, mely sokoldalúságában önmagát igyekszik felülmúlni.

Mint a hű kötelességteljesítés és a legodaadóbb emberszeretet megszemélyesítője legelől jár Augustza, a mi imádott királyi herceg-

asszonyunk, — ma Magyarország jóságos védasszonya, aki fennen hordja a magasztos nőiség zászlaját!

Mert egyáltalán ennek a fenséges asszonynak, aki a betegápolást már jóval a háboru előtt kórházakban tanulmányozta és gyakorolta, köszönhető, hogy a betegápolás, melyet nálunk egyébként alig vettek valamibe, úgyszólván szalónképes lett. Mert az a körülmény, hogy a felső társadalmi rétegek asszonyai a betegápolást gyakorolták, okozta, hogy lassan-lassan a polgári körök is csatlakoztak a mozgalmakhoz, — és így már a háboru kitörésekor azonnal rendelkezésre állott az önkéntes ápolónők tekintélyes serege, mely minden személyes kényelmét félre vetve várta a sebesültszállító vonatokat és gyakorolta a szeretet munkáját.

S mintegy kiegészíti s egyben ellenőrizi asszonyainknak ezt a jótékony kórházi tevékenységét az a körülmény, hogy Augusztia főhercegasszony, mint valami jótékony géniusz, gyakorta megjelenik a kórházakban, vágyva, hogy a szerencsétlen, szenvedő embereket, bármily vallásuak vagy fajuk legyenek is azok, megvigasztalja és megsegítse, hogy gyakran elcsüggedő betegeket szelid, vigasztaló szavakkal, érdeklődésével családjuk iránt, apró adományokkal megörvendeztesse. De kórházlátogatásait rendszerint nem jelenti be előre, mert megveti a pózokat és nem díszes fogadtatásra helyez súlyt, hanem inkább arra, hogy a konyha minőségéről és a kórházban uralkodó rendről á l'improviste meggyőződjen és e váratlan meglepetések csaknem elősegítik, hogy mindenütt tartva tőlük, a legnagyobb rend uralkodik.

És mint ragyog fel lelkének aránya: a jósága a pályaudvarok üditőhelyein! Aki látja, amit a fenséges asszony a nap és az éj minden szakában itt gyakorol, hogy mint fogadja elsőnek a vértől és a pizsoktól csepegő sebesülteket, hogy mint hordja körül ő maga frissítővel a megrakott tálcát, hogy a fakó arckat mily részvétellel simogatja és mint szárítja

fel az izzadságot a fájdalombarázdás homlokon, mint van vigasztaló szava, lelkesítő pillantása mindenki számára, hogy a hálásan feléje nyúló nehézkes kezeket mily meleg szorítással rázza meg, — aki mindezt látja, azt lenyűgözi ez az erkölcsi nagyság és elismeri, hogy ez a nemes fejedelemasszony az emberiség legmagasztosabb piederstálján áll, és hogy hálánk nem csupán azért jár ki neki, mert ő maga annyi jót tesz, hanem mert példája a mi asszonyainkra is nemesítőleg hat.

Mert asszonyainkra ebben a borzalmas háboruban nehéz feladatok várnak, egy részt kötelességeik teljesítése, másrészt az önuralom és lélekjelenlét tekintetében. A „Hinterland“-ban a feleségnek és az anyának van a leggyászosabb szerepe és martyriuma a hősiességnek egy faja.

Ne feledjük el, mily nehéz lelki küzdelmeket kell kiállnia abban a pillanatban, midőn gyermeke, férje szakad el tőle, hogy a haza védelmében a frontra menjen. A frontra, azaz gyakran a biztos halálba! Oda, ahol a vak véletlen, a vad erőszak, az árulás és a romlás ülik orgiáikat és a halál ezer alakban lesi körül áldozatát! És ott van az ő gyermeke, legdrágább kincse, akit a szív aggodásával és szeretetével nevelt, aki egy része az ő lényének, akiért saját életét is örömet odavetné, ott van a férje, aki az ő életének és boldogságának tartalma, de aki neki és gyermekeinek eltartója is, akinek halálával mindannyian oly gyakran a nyomornak lennének kiszolgáltatva!

Minő remegés és aggodalom tölti is el az asszonyok ezreinek szívét, szeretteiknek sorsa miatt a harcmezőn, akikről minden uj nap borzalmas híreket hozhat, borzalmas sebet ejtve lelkükön.

És mégis, mily heroizmussal viselik el ezt az állandó aggodást, ezt a folytonos szorongást, és vajmi gyakran szeretteik elvesztését is, anélkül, hogy az emberszeretet vállalt kötelességeiben ellankadnának. Minő önmegtágadással töltik be, gyakran halálra sebzett szívvel,

emberszerető tisztüket és másokat vigasztalnak, holott saját halálosan beteg szívük szorulna a vigasztalásra.

Nem ama névtelen hősök-e ezek az asszonyok, kiknek lelki nagysága előtt meg kell hajolnunk és kiknek határtalan elismeréssel kell adóznunk?

De számos egyéb területen is az ujjászületesnek egy nemét ünneplik ma az asszonyok, amennyiben például gazdasági vonatkozásban is, és különösen élelmezési kérdésben mértékadó tényezőkké lettek.

A kormány, mely a *háborus* népélelmezés problémáját elhanyagolta, (ennek a problémának különben sem értették át nálunk sohasem teljes jelentőségét) nem tudta megakadályozni, hogy hitvány emberek kedvező alkalmat ne leljenek a könnyü meggazdagodásra a köznek a kárán és így a népélelmezés kérdése, már az élelmi cikkek hiánya miatt is, hirtelenében politikai jellegüvé alakult át, melynek szerencsés megoldásától függ az oly gyakorta hangoztatott s oly szükséges *kifartás*. Mert minden fegyveres siker ellenére, mit ezideig elértünk, minden áldozat ellenére, amit hozunk, ellenségeink kénye-kedvének prédájává lennénk, ha sikerülne nekik az éhhalál kérdése elé állítani minket. A diadalokat, melyeket hatonáink a harcmezőkön vérükkel vásároltak meg, e győzelmeket a házi-asszonyok ügyességének kell a front mögött alátámasztania. És az asszonyok feladatokra bukkannak, melyek nem csupán az ő életmódjukba és szokásaikba nyúlnak be zavarólag, hanem az egész népesség életfeltételeibe is. Feladatokra, melyek mindenkitől külön-külön lemondást, beletörődést kívánnak, s melyeknek súlya különösen az asszonyt, a háztartás vezetőjét nyomja. Hogy családja élelmezéséről csak félig-meddig is észszerűen gondoskodhassék, az asszonymak takarékosnak, beosztónak, számítónak kell lennie, amennyiben egyetlen élelmi cikkből sincs kellő mennyiség, az a kevés pedig, ami kapható, oly drága, hogy alig lehet megfizetni.

Mindezek ellenére nem tagadható meg asszonyainktól az elismerés, hogy simulékony alkalmazkodó képességgel tudnak beleilleszkedni a különböző időszakokba, midőn minden hiányzik, midőn sem tej, sem vaj, sem hús, sem zsír nem kapható elég s midőn már a kenyereskosárral is kíméletesebben kell bánni. Minderre pedig csak valódi honleányok képesek.

De egyébként is kiválik ma a nő a különböző foglalkozási ágakban, melyekben minden tekintetben kifogástalanul működik. Itt betölti hadbavonult férjének helyét az üzletben, okosan és szakszerűen, amott az irodákban kifogástalanul helyettesíti a bevonult hivatalnokokat, emitt népkonyhák felett gyakorol felügyeletet, amott kórházak élelmezését vezeti, sőt mint orvosok is fölötteseik teljes elismerését vívják ki, — tisztára megcáfolhatlan bizonyítékok, nyert csatái egy szabadabb felfogásnak, hogy ugyanigy a jövőben szabad utat kell engedni minden téren a női munkának, hogy a parlagon heverő női munkaerő hasznossá válhassék a társadalom számára.

Különösen a mi városi közigazgatásunknak szól ez a figyelmeztetés, mely, — külföldi nagyvárosokkal ellentétben, — első helyen áll a női képességek alábecsülésében, amennyiben mitsem akar tudni nők alkalmazásáról, sem a városi háztartásban, sem a közélelmezés terén, holott a legtöbb nagyvárosban a nők ezt a fokozatot már elérték.

És mi hiába zörgetünk . . . És bár európai stilusu polgármesterünk régóta hangoztatja, hogy a törekvő, dolgos asszony minden téren természetes munkatársa a férjének és hogy részéről még a parlamentet is szívesen megnyitná előtte, mégis hiába kopogtatunk a városház kapuján, hogy egy szerény ajtócskát megnyissanak nekünk. Hiába, nem hallgatnak meg minket és még az élelmezési kérdésben is mindent nélkülünk csinálnak meg, néha rosszul s nem mindig helyesen.

És ha itthon miként odakünn a fronton, faj és valláskülönbség nélkül teljesítette is min-

denki kötelességét, mégis hiányos maradna ez a kis vázlat, ha nem emlékeznénk meg ennek során külön a zsidó asszonyokról, kiknek lelki jósága és társadalmi tevékenysége első helyen áll. És noha a mi vallásunk a jótékony-ságot, a betegek ápolását mindenkinek külön-külön szent kötelességévé teszi, sőt az üdvözülést is az árvák és az özvegyek hathatós támogatásának feltételéhez köti, mindamellet *lelki* szükségletük is a mi asszonyainknak, hogy mindenütt segítsenek, amire pedig bőséges alkalmuk nyílik ennek az embergyilkoló és e.isztencia-összeroppantó háborúnak kapcsán. Így tehát nincs is hangos szava az ő munkájuknak, az ő adományaiknak, az ő odaadásuknak és a betegeknel és az éhezőknel a szükség igaz segítőként jelennek meg és teli kézzel és derűs szívvel rakják le az emberszeretet oltáira áldozataikat.

A háboru a legsúlyosabban a középosztályt érintette és mikor az ügyvédeknek, a művészeknek, az irodai alkalmazottaknak nagy serege hadbavonult, minden anyagi segédeszköz híjján, nyomorban hagyták itthon családjait. Ezek az úgynevezett szemérmes szegények a teljes leromlás prédájává lettek volna, ha nem akad vala a zsidó társadalom kebelében a nemeslelkű hölgyek egész serege, kik számos konyhát saját költségükön tartottak fenn. És így látunk kényes, pompában és gaz-

dagságban duskáló hölgyeket, amint a konyhákban pincérkednek és ügyesen és szeretettel szolgálják ki vendégeiket. Derűs vonásaikról és szeretetreméltó készségükből kisugárzik az öröm, mellyel az éhezőknek enni adnak, és mily belső elégyültséget nyujthat nekik az a tudat, hogy szinte a gondviselés szerepét játszhatják, mikoron a valódi Gondviselés a szűkölködőket teljesen a jó emberek szívéhez utalja, asszonyok gyöngédségéhez. És ha az asszonyi szív gyengédségével erős lélek is párosul, (és ez az egyesülés a mi asszonyainknál igen gyakori), úgy mindenesetre elvárhatjuk, hogy minden sikerülni fog nekik, hogy lemondásuk által, hogy az elhagyottak és szűkölködők támogatása által meg fogják hiúsítani ellenségeink gyáva kísérletét, akik kiéhez-tetéssel akarnak legyürni minket. És csak azután fog a háboru nagy összeomlásából, a megmentett és kivívott egyéb szerzemények mellett, a magasabbrendű ember-asszony értékelése felsugározni!

És erre annál nagyobb a szükség, mert várható, hogy ez a fájdalmas háboru évekre visszaveti a népeket az ő anyagi és szellemi fejlődésükben, egyidejűleg a férfi jellemét is elvadítja, és a társadalmilag tevékeny és erkölcsi értékben emelkedett asszony hivatása lesz hogy a férfi lelkét megnemesítse és szívéből oltsa újra a harmonia üdvét.

